բեանց՝ ոչ պահելով զիրեալսդ մեր ամն բաղումն 'ի պարծանս Աղգիս և 'ի շինութիւն Սրբոյ Գահոյս, 'ի ցնծութիւն սրտից մերոց. ամէն։

Գրեցաւ Նեղութեան և յորդորանաց գիրս 'ի վանքաղաղդ Մայրաքաղաքս սուրբ Երուսաղեմ, 'ի տիրահաստատ Սուրբ Աթոռս ամենայն Հայոց. 'ի ՌՄԾԲ մերս Հայկազեան թուին, յՕգոստոսի սկիզբն։

Սրբոյ Երուսաղեմի յեպիսկոպոսեայ.
Նուիրակ Զուէ Յոյոբ Աբեղայ։

ՀՐՈՎԱՐՏԱԿ ԱԼԻԻ

Հետեւեալ հրովարտակն եւս, զոր Ամիրապետն Ալի տուած է Հայոց Աղգին, և դարձեալ օրինակուած է 'ի Հնդկաստան, արժան կը համարիմք հրատարակել։

Յանուն Աստուծոյ Բարերարին և Գթածի.
Յորմէ հայցեմք զօգնութիւն։

Գոհացողական փառաւորութիւն Արարողին տիեզերաց և յարգական խաղաղութիւն մեծի պետին և բարեբարոյին Մահմետի ընդ նմին և Սրբազան տոհմի նորա։

Յետ այսր ամենայնի. այս է բան թարգմանութեան ուխտին, զոր գրեաց Հաշամ որդի Աթապա որդի Վաղասայ ըստ հրամանի երանելի պետին արեաց և Աստուածային առաքնուն սրբոյն սրբոց՝ Ալի որդւոյն Ասպիթալեպայ փառաւորելոյն Քուֆի գրով 'ի հռչակաւոր վանս Թարաւթալայ գերապանծ բնակարանին յամենաընդն սոփար, 'ի քառասներորդ ամի հիճրեթի։

Քանզի յԱղգէն Հայոց արք ոմանք երեւելիք. խմաստուն և նշանաւորք, որ են Յակոբ Սէիդ Աբդշուխ և որդին Սահանայ և Աբրահամ քահանայն, Եապի եպիսկոպոսն և այլք բազումք մինչեւ քառասուն անձինք խօսակից եղեն ընդ իս և առաջիկայ գտան այսմ ուխտադրութեան և ժառանգին յինէն առնել զայն, որք և առնէին բարերարութիւն և այցելութիւն գործակալին մերոյ, զոր առաքեալ էաք 'ի վերայ բերդորէից և 'ի սահմանագլուխս. այն եղեւ պատճառ խօսակցութեան մերոյ ընդ նոսա եւ ուխտադրութեան. վասն այնորիկ եդի ուխտ ընդ նոսա 'ի կողմանէ իմմէ եւ 'ի կողմանէ ամենայն ազգաց Իսլամայ յարեւելից մինչեւ յարեւմուտս. առայս՝ զի ըստ ճշմարտութեան նորա ընդ խնամօք և հոգանաւորութեամբ իմով են, ցորքան ես կենդանի իցեմ. և յետ մահուան իմոյ ցորքան կրօնն Իսլամի հաստատուն կացցէ. և քրիստոնէական քարոզութիւնն տեւիցէ, հարկ է ամենայն թագաւորաց և իշխանաց և այլոց ամենեցուն լսացուցանել Աստուծով զուխտս մեր. ցորքան ժամանակ ծոմն թանալ կարիցէ ըզբուրգս և զսուիս. և յերկինից անձրեւ տեղասցի, և յերկրէ խոտ բուսանիցի և ասատեղք լայս տացեն. և աւաւօտն ծագեսցի 'ի վերայ հիւրից և օտարականաց. և ոչ ոք իշխեսցէ զայս ուխտ իմ գրժել և փոխարկել, առանց յաւելլոյ և նուազելոյ կամ այլայլելոյ. վասն զի որ յաւելուն՝ առաւելու զպատիժ իւր և նուազեցուցանէ զհամբերութիւնս մեր. և ինքն և այլայլողն այսմ ուխտի համարելի է հնարագէտ ներգող այնց՝ զոր ես ետու նոցա. և

digitised by A.R.A.R.@

կցորդ լինի ընդ անհաւատարիմսն իմ. և ճշմարտապէս կործանէ զուխտն Աստուածային. և լինի պատճառ զայրացման միայնոյն Աստուծոյ։ Քանզի բաւական է վկայութիւն Մէյիտ եպիսկոպոսին և այլոց բազմաց. որոց անուանքն 'ի վեր անդր գրեցան։ Քանզի գլխաւորքն քրիստոնէից խնդրեցին յինէն հաստատել ուխտ և դաշն 'ի մէջ ամենայն քրիստոնէից. որք ընդ հովանեաւ Մուսլիմանաց զետեղեալ կան. արդ այսու ուխտիւ յանձնարարութիւն և անդորրութիւն լիցի 'ի մէջ Քրիստոնէից և Մուսլիմանաց միանգամայն. և հաստատեալ է առ այն ինչ խոս, զոր ես ետու նոցա զուարթ դիմօք և հաճութեամբ կամաց. և օրէնք է ինձ վարիլն այսու դաշամբ՝ ցորքան ժողովուրդք նոցա կացցեն և 'ի հպատակութենէ մի ելանիցեն. և դարձուսցեն զնոքեանս յամենայն ատելութեանց և չարեաց առ կրօնն ազգին իմոյ. զի եթէ կացցեն նոքա հաստատուն 'ի վերայ ուխտի իւրեանց. նմանեալք լիցին Մուսլիմանաց և Մումնաց։ Արդ յանդիման կացուցի ես զիշխանս Մուսլիմանաց և զաղնուազոյն զօրս իմ. և հաստատեցի զուխտ իմ. զոր Ազգն Քրիստոնէից յինէն խնդրեցին առնել. և գրեցի զդաշինս վասն նոցա առ 'ի մնալոյ զկնի նոցա. զի եթէ թագաւոր կամ իշխան կամ այլ ոք նեղեսցէ և տառապեցուսցէ զնոսա, նոքա ցուցցեն զայս գիր ուխտի իմոյ. քանզի առաւելապէս թագաւորաց և ամենայն Մուսլիմանաց է պարտաւորութիւն առնել ըստ հրամանի մերոյ. որպէս զի գործովք հաւատարմութեան կատարեսցեն զհրամանս մեր և պայծառացուսցեն զուխտս մեր և արասցեն զհաճոյս մեր ըստ դաշինն՝ զոր ես ընդ նոսա եդեալ եմ, զի մի լիցի անհնազանդութիւն բառուց ըստ հրամանի և պատուիրանի իմոյ. և հարկաւոր է ոչ նեղել և ոչ ատել զքրիստոնեայս. որպէս զի այնու արարողութեամբ լիցին կատարիչք ուխտիս մերոյ և դաշնադրութեան.

Որովհետև այս ուխտ իմ բեռն է և պարտաւորութիւն ընդունողացն և զայրացուցիչ է նախանձոտաց և զրախօսից. վասն որոյ կամիմ զի մի լիցի վիճումն քրիստոնէից ընդ ազգին իմոյ իշխանութեամբ փառաւորելոյ. Իսկ եթէ ոք նենգիցէ գրելոցն յինէն վասն քրիստոնէից՝ որք արժանաւոր գտան այցելութեան, այնպիսին պատճառ լինի խափանման Աստուածային հրամանի, որ ազդեաց ինձ առնել բարերարութիւն ազգին այնմիկ և փրկել յամենայն տառապանաց և վշտաց։ Եւ արդ այսու ուխտեցի ընդ նոսա՝ որք խնդրեցին և հայցեցին յինէն և յամենայն բարեկամաց իմոց. և ետու նոցա ուխտ Աստուածային, նահապետաց. Մարգարէից և ամենայն սրբոց յառաջնոցն մինչև ցվերջինն. և վկայէ ինձ հրամանն և բանն Աստուծոյ առ սուրբ մարգարէսն. առաքեալ 'ի ձեռն հրեշտակի վասն հնազանդութեան օրինաց և կատարման պարտուց, ես և հաւատարիմ մնալոյ 'ի վերայ Աստուածային ուխտիս։

Քանզի Քրիստոնեայք ընդ իշխանութեամբ իմով ժողովուրդ իմ են. և ես իշխան եմ 'ի վերայ նոցա, ուրեմն հարկ է ինձ այց առնել նոցա. և պահել զնոսա յամենայն չարեաց և 'ի վշտաց. և վարձ բարի մնասցեն ինձ և ազգին իմոյ՝ որք սփռեալ կան ընդ ոլորտս տիեզերաց։

Եւ զոր ինչ հարկ սահմանեալ է իմ տալ իշխանացն՝ աւելի քան զայն մի առնուցուն. և մի ոք վշտացուսցէ և նեղեսցէ զնոսա, մի ոք փոխեսցէ զաշխարհս նոցա. ոչ զկրօնաւորն 'ի կր-

digitised by A.R.A.R.@

բռնաւորութենէ, ոչ զքրիստոնեայն 'ի քրիստոնէութենէ, ոչ զմիայնակեացն 'ի միայնակեցութենէ և 'ի մենաստանաց իւրեանց, մի արգելցեն զքարոզելս և զքարոզութիւնս նոցա. և մի աւերեսցեն զբնակարանս և զգաւառս նոցա. և մի մերժեսցին ընչից նոցա 'ի ժամ կառուցման եկեղեցեաց. մի իշխեսցեն բառնալ զկոչնակս յեկեղեցեաց նոցա։ Այլ մեծ հաստատեսցի զբարեկարգութիւնս մնալ վասն նոցա. որք աւերեսցեն զուխտն իմ և նենգեսցեն՝ անցանելով զպատուիրանաւ իմով, այնպիսիքն կործանեն զուխտն Աստուածոյն և արժանի լինին մշտնջենաւոր պատժոյ։

Թագաւոր կամ այլ որ յազգէն Մուսլիմանաց կամ բարեկրօնից՝ բռնութեամբ զքրիստոնեայս մի դարձուսցեն 'ի կրօնս Մուսլիմանաց և մի վիճեսցեն ընդ նոսա 'ի վերայ իւրեանց հաւատոյ, եթէ ոչ քաղցրութեամբ և հանդարտութեամբ պահեսցեն զնոսա ընդ հովանեաւ ողորմածութեան իւրեանց. փրկելով զնոսա յամենայն տառապանաց և 'ի վշտաց. ուր ուրեք երեւեսցին և բնակեսցին նոքա։ Եւ եթէ ազգն նոցա հպատակեալ կարօտասցի ընչից վասն շինութեան եկեղեցեաց. մենաստանաց քաղաքական խորհրդոց. վասն գաւառաց և տանց իւրեանց, Մուսլիմանք պարտին օգնել նոցա և այց առնել. տալով նոցա մասն ինչ յանժառանգ ընչից, և այն եւս ոչ ըստ կերպի պարտուց, այլ ըստ կերպի ողորմութեան. և տացեն նոցա խորհուրդ բարի 'ի գործառնութիւնս նոցա, զի այն է հաճոյ առաջի Աստուծոյ և առաջի մարգարէի նորին։ Իսկ եթէ որ նենգեսցէ և այլայլեսցէ զայս ուխտ իմ. այնպիսին անհաւատ է և ապստամբ լինի յԱստուածային մարգարէէն և զրկեալ յարդեանց նորա. և մարգարէն ընդ նա ոչ հաճեսցի. զի որք ոչ լսեն հաւատարիմք և հնազանդք ուխտիս զոր հաստատեալ է իմ, այնպիսիքն զիա՞րդ լինին հնազանդք Սրբոյն Սրբոց որդւոյն Ապիթալեպայ փառաւորելոյն. քանզի զոր ինչ նա կարգաւորեալ է՝ պարտականութիւն Մուսլիմանաց է կատարել. այց առնելով նոցա և ողորմել նոցա յամենայն ժամանակի՝ որքան տեւեսցէ աշխարհ մինչեւ 'ի կատարած աշխարհի։ Եւ փառք Արարողին տիեզերաց։

ՎԱՐԴԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

“Սիրեցէք զմիմեանս. ասէ Յիսուս Քրիստոս. և այսու ծանիցիք թէ աշակերտ իմ էք”։

Մեր հաստատելիք սակաւաթիւ սկզբունքն բաւական են մարդկային սեռի Կրօնին. տիեզերք այս կրօնին տաճարն է, ուր ամեն պաշտամունքներ ընդունուած են, ուր պէս պէս ծէսերուն զանազան արարողութեանց ամեն ժողովրդոց հաւատոյ եւ վարդապետութեան մէջէն Աւետարանը իւր ջինջ նշոյլները կը ճառագայթէ։

Վարդապետութեան մէջ միութիւնը՝ մարդկային զարմին յառաջադիմութեան ճախող փառաւորութիւնն է միայն։ Բարոյականին մէջ միութիւնը երկրիս վերայ եղող բոլոր ժողովրդոց խաղաղական քաղաքակրթութիւնն է։ Ուրեմն Տիեզերական կրօնք մը հիմնելու գաղափարին մէջ բնաւ պատրանք մը չը

digitised by A.R.A.R.@